DR. GUSTE SANTINI, EKONOMSKI ANALITIČAR, O DRŽAVNOM PRORAČUNU ZA 2003. GODINU

Hrvatska je kroz privatizaciju rasprodala svoju prošlost

Prodaja nacionalnog bogatstva i zaduživanje u inozemstvu imaju učinak droge: kada prodajete i još se zadužujete, vi dobivate kupovnu snagu i to tretirate kao da ste proizveli vlastita dobra i usluge. No, to je otvorena rasprodaja prošlosti i budućnosti zemlje

Razgovarao Ivo JAKOVLJEVIĆ

Vlada je u Hrvatski sabor uputila koncept proračuna za 2003-u godinu. Koliko je taj proračun socijalno, a koliko poduzetnički usmjeren, koliko je kejnzijanski, a koliko izvedenica novog statusa hrvatskoga gospodarstva kao pretežnog posjeda inozemnih vlasnika?

- Vlada je svojevremeno izradila dva papira kojih se danas ne pridržava. Prvi je "Okviri programa razvitka i stabilnosti hrvatskog gospodarstva", a drugi "Državni proračun republike Hrvatske 2001.-2003. (fiskalne projekcije)", iz studenog 2000. godine. Iščitaju li se spomenuti dokumenti u odnosu na koncept proračuna za iduću godinu, mora se zaključiti da su bili sebi svrhom, a nikako skupina ključnih ciljeva koje bi slijedila vladajuća koalicija. Mora se priznati da novi proračun dijeli sudbinu kretanja društvenog proizvoda u većoj mjeri nego što je to bio slučaj u prethodnom razdoblju. Ali "amortizeri" previsoke javne potrošnje davno su istrošeni, pa izravno koče oživljavanje proizvodnje, investicija, zapošljavanja i bruto-proizvoda. Riječ je, dakle, samo o usporavnju rasta javne potrošnje u zadanom neoliberalističkom okviru. To temeljno određenje proračuna nameću zaključak da se neće ništa dobrog dogoditi ni u 2003-oj. Stoga ocjenjujem da predloženi proračun za 2003-u nije ni socijalno, ni poduzetnički usmjeren.

Aleksandra Makedonskog za premijera

Zašto unatoč previsokoj javnoj potrošnji, širokom intervencionizmu i preraspodjeli polovine bruto-proizvoda ni proračun za iduću godinu ne bi mogao dobiti ocjenu socijalno osjetljivog ili poduzetnički usmjerenog koncepta?

- Pa, nije socijalni, jer nije ni moguće donijeti izrazitiji socijalni proračun kada je gotovo 500.000 nezaposlenih, u koje ubrajam i one što rade a ne dobivaju plaću, uz priključenih im milijun umirovljenika. Takvu fiskalnu presiju ne bi izdržao niti veći nacionalni dohodak >F2F1<. A nije ni poduzetnički, jer se visoko opće porezno opterećenje, predviđeno i tim novim državnim proračunom, nikako ne može nazvati podrškom razvoju. Štoviše, mora se priznati da je taj proračun svojevrsna "bomba", pa stoga nije ni stabilizacijski. Uostalom, i najnovija kreditna ekspanzija, prema stanovništvu, uz gotovo potpunu otvorenost ekonomije, dodatno produbljuje krizu.

Da kojim sretnim slučajem sami možete pisati državni proračun za 2003-u, u kojem biste ga ukupnom iznosu predložili Saboru, kojim biste ministarstvima uzeli, a kojima dali novac, i kojim biste se kriterijima i ciljevima vodili na tom "ćoravom" putu?

- Danas biti ministar financija ne može biti ni sretni, ni slučaj. To sam rekao današnjem ministru kada je izabran na tu odgovornu dužnost. Objektivno ministar Crkvenac nije naslijedio dobru startnu poziciju od prethodne vlasti. Ono što je trebao učiniti jest da objavi, urbi et orbi, stanje državne blagajne. Zašto to nije učinio, ne znam. Nadalje morao je kao makroekonomist jasno ukazati što znači nastavljanje stare politike. Zašto to nije učinio, također ne znam. Svakom mora biti jasno da proračun predstavlja vezu između društvenog i gospodarskog sustava. Prvi je nadređen i određuje drugi, ali zbog interakcije prvi mora voditi brigu o učincima svake mjere na onaj drugi. Drugim rječima, možete uvesti poreze koje i kakve god hoćete, ali morate znati da će gospodarstvo reagirati. Troškovi ubiranja poreza su dio te priče. Najznačajniji utjecaj poreza je na privrednu strukturu. Tako gubitak blagostanja uslijed promjene poreza može biti nekoliko puta veći od fiskalnog učinka. Ne kaže se uzalud da su "stari porezi dobri porezi". Ovo iz razloga jer nema gubitka blagostanja, jer se privredna struktura prilagodila poreznom sustavu. Prvi korak za koji bih se zalagao bio bi u određivanju poreznog kapaciteta hrvatske privrede, a potom bih prepustio političkim strankama raspodjelu tako određenog kolača. Kao što znate danas se radi suprotno. Hrvatskoj je potreban, da budem slikovit, Aleksandar Makedonski koji će presjeći gordijski čvor, a neće ga razvezivati. No, takva očekivanja u predizbornoj godini nisu realna. Prema tome, proračun je rezultat odnosa snaga i željene koalicije u narednom razdoblju. Ništa više, ali ni manje. Ipak, politika koja se svodi na izborne valove od četiri godine neće dati ništa dobrog. Oko nekih pitanja ne bi trebalo glasati stranački već prohrvatski. Precizno rečeno, bez koncepcije i strategije razvoja svaki je proračun tapkanje u mraku, kretanje bez orijentira, doista ćoravi posao.

Zaustavio bih rasprodaju "obiteljskog srebra"

Vlada je dogodine predvidjela da će od prodaje državne imovine zaraditi oko 2,5 milijardi kuna. Da ste na mjestu ministra financija, da li biste prodavali i jedan posto imovine INA-e, da li biste u drugom pokušaju prodavali Croatia-osiguranje, da li biste zagovarali prodaju nekih marina, poljoprivrednih kombinata i JANAF-a, ili biste okrenuli stvar za 180 stupnjeva?

- Otvoreno se suprostavljam prodaji nacionalnog bogatstva. To sam radio svih ovih godina. To ne znači da sam protiv ulaska stranog kapitala. Ipak, moram reći da pozitivni učinci stranog kapitala nisu tako nesporni kako se to obično misli. J. Mencinger, B. Horvat, G. Družić i moja malenkost su o tome pisali. Danas vidimo da se žele uvesti porezi na tako stečenu imovinu. Osim predizbornih bodova što možemo od toga očekivati? Jasno, ništa. Privatizacija je bila destrukcija nacionalnog bogatstva. Sabor je glavni krivac za učinjeno. I o tome bi valjalo pokrenuti raspravu ako želimo izaći iz ove kaljuže.
Prodaja nacionalnog bogatstva i zaduživanje u inozemstvu imaju učinak droge. Naime, kada prodajete vi dobivate kupovnu snagu i to tretirate jednako kao da ste proizveli dobra i usluge. To je rasprodaja prošlosti hrvatskih građana. Pljačka budućnosti je kada se zadužujete. I opet postoji učinak kao da je proizvedeno i prodano, i vi možete slobodno raspolagati dobivenim sredstvima. Prodaja obiteljskog srebra je uglavnom završena, samo smo sada glasniji jer je građanima "puknuo film". Što se tiče duga od 13 milijardi dolara stvari su još složenije, jer

servisiranje duga zahtjeva stopu rasta BDP-a od gotovo pet posto, što znači da predložena stopa rasta ministra Crkvenca je dostatna za servisiranje duga i da, prema tome, povećanje proračuna zapravo znači povećanje participacije države u raspodjeli društvenog proizvoda.

Što će idući ministar financija raditi kad se sva vrednija državna imovina proda i kad neće biti lako vraćati dospjele vanjske dugove?

- Treba znati da nije samo dug glavnica, već i pripadajuće joj kamate. S ovakvom filozofijom Hrvatska ulazi u vrlo složeno razdoblje i veliki napori će dati tek male rezultate. Stoga, ne samo da ne bih prodao preostalo nacionalno bogatsvo, već bih sukladno koncepciji i strategiji razvoja poradio na "komponiranju" takvog nacionalnog bogatstva koje bi omogućilo dinamiziranje privrednog razvoja. Ne poznam niti jednu uspješnu zemlju koja nema nacionalne igrače, svoje velike tvrtke i prepoznatljive proizvode, koji uspješno igraju na globalnom tržištu.

BDP je 1990-e bio 10 posto veći nego 2002-e

Kritizirajući koncept Vladina proračuna za 2003. godinu, zalažete li se, zapravo, za - manji proračun, vidljivo nižu javnu potrošnju i opće porezno opterećenje, uz rizik suočavanja sa socijalnom i političkom "bombom"?

- Nikako. Proračun i javnu potrošnju u Hrvatskoj, naime, nije moguće smanjiti, jer postoji njezin snažan akcelerator u društvenom sistemu. Žalosna je činjenica da smo i u 2002. još na nivou 90 posto društvenog proizvoda iz 1990. godine, kada je i pokrivnost uvoza izvozom bila veća od tri četvrtine a danas je manja od polovine. Ova razina nezaposlenosti je neodrživa. Pretpostavimo da 400.000 nezaposlenih neće raditi tokom svog radnog vijeka i da je nivo dohotka per capita 5.000$. Pojednostavljeno, to znači da će se u 40 godina "izgubiti" 80 milijardi dolara što su četiri društvena proizvoda iz protekle godine. Pitanje koje se dodatno nameće je iz kojih će se izvora oni cijelo to vrijeme financirati i kako mogu, po načelu uzajamnosti, dobijati socijalnu pomoć tijekom svog tragičnog života. Ja karikiram kako bih problem uputio na pravu adresu, na Vladu. Taj ključni problem nije previsoki proračun, nego mali bruto-proizvod. Još malo, dok ima "obiteljskog srebra" za rasprodaju i mogućnosti zaduživanja u inozemstvu, taj se problem gura pod tapet, ali su zato mogućnosti izlaska iz krize svakim danom sve manje.

Kamo sreće da smo kolonija!

Da li bi Ministarstvo financija imalo više prostora za fiskalni zaokret prema snažnom poticanju novog razvoja, da gotovo sav bankarski sustav nije prepušten stranim bankama? Neki to novo vlasničko stanje nazivaju bliskim statusu kolonije. Može li se iz tog "kolonijalnog" rakursa vrednovati proračun za 2003-u s više pouzdanosti?

- Ne znam je li Hrvatska kolonija. Naime, kod kolonija je poznati odnos sa maticom, i njezino je kretanje komplementarno sa maticom. U Hrvatskoj nemamo ni taj odnos komplementarnosti sa bilo kime; mi smo potpuno prepušteni našim ludostima i sada nam MMF "sugerira" što raditi. Zanimljivo je da MMF tu svoju misiju na isti način nije činio 1998. godine, kada je rebalans proračuna, u sjeni prvog velikog obroka prihoda od PDV-a, učinio dugoročno štetu koja se može usporediti sa prodajom "obiteljskog srebra". Utoliko stoji teza da smo institucionalno ispod razine kolonije. Ukazao bih na susjednu nam Sloveniju koja je iz istih "korijena" učinila velik

rezultat. Ona za godinu dana ispunjava - glede društvenog proizvoda per capita - uvjete za ulazak u Europsku unije. Mi taj uvjet, ne dođe li do radikalnog koncepcijskog zaokreta, nećemo ispuniti ni u narednih 20 godina.